

Teir byggja land ið líva

Fýra teir fyrstu mánaðirnar í 1990 var Steinbjørn B. Jacobsen, gestalærari á Snoghøj Nordiske Folkehøjskole. Tvey ár seinni prentaði skúlin í árbók síni grein eftir Steinbjørn Jacobsen. Millum ár og dag hava fleiri føroyingar verið næmingar á skúlanum og hava teir heitt á Sosialin um at prenta greinina hjá Steinbirni Jacobsen.

En uges tid har jeg tygget på den venlige opfordring fra forstander Bøje Østerlund, om at skrive om Færøernes situation. Hjælpsom giver han mig følgende stikord:

- Den kontante gældsproblematik mellem Danmark og Færøerne
- Årsagerne til erhvervslevets (fiskeriets) krise
- De færøske kreditgivers udlånspolitik/blinde tilid
- Friheds/selvstændighedsfølelsen på det mentale plan
- ... du kender sikkert mange flere.

Ret beset skulle jeg tage imod opfordringen med kyskhånd. Men af erfaring ved jeg, at emnet er vanskeligt at håndtere. Behersken interesse hos evt. læsere, mange følelser, meget lidt viden, særlig historisk, man mener at kende lidt til sagen, men det lidt man ved er ofte forenklet og fordrejet.

Mediernes behandling af sagen er mindst talt horribel og sjofel. Endelig kan man give den hele armen, man har en at prygle. Fremmedarbejderne er glemt, grønlanderne, de arbejdsløse og snakken i 70'erne om, at danskerne kørte på første klasse lige luk i afgrunden.

Selv om det hænger mig ud af halsen, må jeg minde om, at vi er danske statsborgere, der har færøsk som modersmål. (Nogle sætter derfor spørgsmålstegn ved ordet udenrigsgæld). Til 1948 var vi et rent dansk amt, da fik vi hjemmestyrelsen, der gav indre selvstyre, og efterhånden kom man med i nogle internationale forhandlinger, særlig når det gjaldt fiskekvoter. Efter at Danmark kom med i EF, kom kongeriget undertiden i den mærkelige situation at sidde på begge sider af bordet, f.eks. forhandler færingerne nu selv med England om undergrunden med olie.

Hjemmestyrelsen har man vist stolt frem ude i verden.

Siden hjemmestyrelsen kom, har man så fra tid til anden hørt, hvor meget Færøerne kostede Dan-

mark om året, men dette var indbygget i loven. Jo mere vi byggede og udvidede inden for de fælles områder, desto mere voksede den danske andel. Nu har man indført bloktilskud.

Forbyder sig i udredning af kulturelle egenarter ender ofte i latterlighed. Det er noget levende noget, noget man er. »Rød grød med fløde« synger i hovedet. Men selv om vi er et 100% nordisk folk, er der forskelle. Fangstmanden, bonden og håndværkeren er alt dominerende elementer i vores kultur. Handelsmanden, servicemennesket og bankmentalitet har fuldstændigt manglet. Og nu har vi altså prøvet at tilegne os en vestereuropæisk »civilisation«. En stille og rolig udvikling er ukendt. Vi har nogle få meget midlertidige toppe, der altid er afløst af pludselige rutschetur mod afgrunden. Følelserne af at balancere på afgrunden er dybt fæstnet i alle færing. »Hvornår vender udviklingen?«. »Det her varer ikke ved«. »Hvor dybt falder vi denne gang«, er blevet gentaget så mange gange, at det til sidst var ligesom med råbet: »Ulven kommer, ulven kommer«, og da den til sidst kom, troede ingen på advarslerne. Hele tiden har man spurgt: »Bliver det værre denne gang end i 50'erne. Da gik alt fallit«.

For eksempel var 1500 fiskere (indberegn mig selv) og 500 kvinder fremmedarbejdere på Island (ordet var ikke i brug dengang) + alle de færing, der var med norske, engelske og tyske trawlere og ikke at forglemme de mange med den danske handelsflåde. Krisen kradsede, så det huskes af alle nulevende færing over 50 år.

Tager vi de sidste 20-25 år var linien zigzag opadgående, mens folk hele tiden talte om, at dette ikke varede ved. Kritiske røster har også advaret. Nedturen ville komme, men den kom altså ikke før nu, man fik altid fodfæste igen. Sprang fra den ene tue i mosen til den anden uden at drukne. Ja, faktisk betalte denne springen sig ret godt for de

fleste.

Torskefiskeriet ved Vestgrønland sidst i 60'erne blev afløst af Newfoundland, sild i Nordsøen (også til glæde for Hirtshals og andre jyske havnebyer) og reje-eventyr i Vestgrønland (det var os, der startede fiskeriet ude på bankerne). Da grønlandske skibe, med færing på broen og i maskinrumm-

et, kunne fiske alle rejerne selv, flyttede vi til Østgrønland og senere til Svalbard.

I år er et nyt rejeeventyr begyndt ved Newfoundland. Men næppe var man begyndt i dette nye kvote-løse internationale område, før man var omringet af 50 store sultne trawlere fra mange lande. Resultatet er, at det har aldrig været så

svært at sælge rejer som nu. Priserne på Svalbards rejer (det er små rejer for det meste) er de sidste 2-3 år faldet til priserne fra før 1980.

Først i 70'erne var det EF man frygtede, men lykkeligt slip vi at være udenfor.

Dernæst den almindelige udvidelse af fiskerigræns-

erne, også vore egne. Vi skulle nu til at forhandle kvoter, samt opbygge en flåde til hjemmefarvandet med tilhørende filetfabrikker på land. I 80'erne kom der for alvor gang i lakseopdræt. Vi regner med en høst på 12.000 t., men priserne er faldet til ca. en trediedel af priserne, da vi begyndte.

Man byggede i Vest-Tyskland fire kemikalietankere + nogle gasskibe. Vi klarede ikke den benhårde konkurrence, der var også for lidt egenkapital. Fallitten af disse skibe, som af så mange andre, hang Landsstyret på.

Jeg skal ikke trætte med flere eksempler.

Vi kan konstatere, at vi altid har lidt under kapitalmangel, at vi har været nødt til at eksportere råvarer i bedste fald halvfabrikata. Men viljen har været der, og vore skibe har opereret fra Newfoundland til Barentshavet. Barentshavet var vores store håb, også det blev en skuffelse. Som vi havde håbet, kom der masser af god torsk igen i Barentshavet. Vi fik forhandlet os til gode kvoter fra Rusland og Norge. Rekordfangster af torsk i år, med rekord bundpriser på torsk, som alle ved er markedet oversvømmet af torsk.

Fiskeriet ved Færøerne er halveret i tons og priserne mere end det. For intensiv fangst i samspil med naturens luner. Sandelig er vi lige så dygtige som andre civiliserede europæere.

I de sidste 20-25 år har vi, man tør næsten sige, desperat kæmpet for at komme op på et nordisk niveau. Hele infrastrukturen, uddannelse, sygehus, huse og forbrugsvare.

Men det var ikke før i sidste halvdel af firserne, at det rigtig gik galt. Midt i halvfjerdserne skrev en dansk avis, at man skulle bede Atli Dam, lagmand, om at blive Danmarks statsminister, for de færøske tal for gæld, handelsbalance o.s.v. var nydelige sammenlignet med de danske.

Pludselig oplever færing, at der er masser af penge at låne. Til skibe, kommuner, huse, biler og skatte-spekulation. Der er frit slag